Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза! *Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!*

Ямде лий

1939 ий 22 июнь №29 (593)

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ

Адрес: Йошкар-Ола, Совет пӧрт, „Ямде лий" редакций.

Русско-Кукморский НСШ-ын орденоносец учительницаже С. М. Замятина йолташ отличник ученик-шамыч дене мутлана.

Фото С. Чуршуковын.

ПАША ЖИТИНКИН ВСЕСОЮЗНЫЙ ЯЛ ОЗАНЛЫК ВЫСТАВКЫШТЕ УЧАСТВОВАТЛАШ ТӰҤАЛЕШ

Марийский АССР-ысе полезный ископаемый раздел дене Всесоюзный ял озанлык выставкылан Паша телымак ямдылалташ тӱҥалын.

Мланде ӱмбалне лум киймe годым, Паша республикыштына улшо полезный ископаемый-шамыч нерген тунемын. Тудо геологий да минералогий дене книга-шамычым лудын, ископаемый-шамычын коллекцийыштым онча ш музейыш коштын. Туштак тудо ископаемый-шамыч улмо картым ончен.

Теле каникул жап. Тиде жапымат Паша арам ок йомдаре. Изи-Какшан энгерын кылмыдыме Пемба притокышкыжо кум суткалан экскурсий дене поход ыштымаште тудо первый участник. Тиде экскурсий тудлан кугу пайдам пуэн. Паша тушто фосфоритым, гравийым, песчаникым, кварцевый ошмам, моло ископаемый шамычымат муын конден.

Но кунам кече кенеж велышке ончалын, йыр-ваш шошо лийын да мландат кошкен, тыгай жапыште Паша чӱчкыдынак занятий деч вара шкенжын йӧратыме Ошла энгер дек каен да ископаемый-шамычым кычалын.

Тунемме ий пытымек, тудо шкенжын пашажым эше утларак виянген. Кызыт тудо чылаже 25 тӱрлӧ ископаемыйым поген. Туддеч посна нине ископаемыйым кушто мумыжо нерген картым ышта.

Г. Модин.

Йошкар-Ола.

Пионерский отрядым организоватлыме

„Йошкар кече" колхоз пелен (Ронго район) пионерский отрядым организоватлыме. Отряд вожатыйлан туныктышо Иван Павловичым сайлыме.

Тудо первый кече гычак пашам сайын ышташ тӱҥале. Пионер-шамычым экскурсий деве чодраш, олыкыш коштыкта. Тӱрлӧ йодышлан сайын умылтара. Тыге тунемше-шамыч шуко шинчымашым налыт.

Яра годым йӱштылаш организованно коштына. Могырым калитлена, художественный литератур-шамычым лудына. Пушкинын, Лермонтовын, Н. Островскийын книгаштым куанен лудына.

Иванов Петя.

Колхозлан полшена

Ме „Чевер ӱжара" колхозысо пионер ден школьник-шамыч вий шутымына семын колхозлан терысым шупшыкташ, сомылаш полшена.

Кызыт колхоз председатель И. Фонарев волейболым, сеткым налын пуэн. Могай куанымаш! Футболат уло. Яра жап годым волейбол да футбол дене модына, художественный литературым лудына, коллективно йӱштылаш коштына.

И. Росляков.

Шернур район, „Чевер ӱжара" колхоз.

КЛАРА ЦЕТКИН

(20 июньышто колымыжлан 6 ий темын)

1933 ийыште 20-шо июнь эрдене Клара Цеткинын тӱнямбал коммунистический движенийын ик эн выдающийся вождьын, капиталистический рабство, фашизм да сар гыч уло тӱнямбал шемер калыкым утарышаш паша верч шогышо пламенный борецын шӱмжӧ курымешлан кырымым чарныш. Клара Цеткин шуко десятилетий деве Германийыштеда уло тӱнямбалне пашазе классын ончыл радамыштыже кредалын, капиталистический рабство ден эксплоатацийын двойной гнетшо гыч утарышаш верч кредалмашке шемер ӱдрамаш-шамычым организоватлен. 1910 ийыште социалистка-шамычын международный конференцийыште тудын предложенийже почеш 8 ше мартлан приурочитлыме Международный ӱдрамаш кечым эртараш ыштыме.

Клара Цеткин Марксын—Энгельсын—Ленинын—Сталинын великий идейыштым илышыш пурташ массым ӱжшӧ великий трибунжо ыле.

Кодшо курымын 70 шо ийлаште Клара Цеткин революционный движенийыш ушнен. Тудо пашазе ӱдрамаш-шамыч движенийын вождьшо ыле.

1918 ийыште Германий революций тулеш Германийыште коммунистический партий шочо, Клара Цеткин тудын выдающийся вождь-шамыч числаште ыле.

Коммунистический Интернационал организоватлыме кече гычак Клара Цеткин тудын активный деятельже лиеш.

Клара Цеткинын путырак кугу значениян ик эн кугу заслугыжо империалистический сар ваштареш нойыде кредалмыже, капиталистический государство-шамычын Советский Союз ваштареш войнам ямдылыме ваштареш тудын тыршен кредалмыже лиеш.

1924 ий гыч тӱҥалын да колымешкыже Клара Цеткин МОПР Исполкомын председательжылан шогыш. Революций верч кредалше-шамычлан полшышо Международный организаций Исполкомын решенийже почеш чыла эллаште кажный ийын 20-шо июньышто Клара Цеткин лӱмеш кече отмечатлалтеш. Клара Цеткин лӱмеш эртарыме кече, „МОПР кече" семын, „солидарность движенийыш кумда шемер массым ушымо кече" семын палемдалтеш.

* * *

МОПР-н Марийский организацийже шке радамыштыже 634 ячейкыште 22 395 членым шотла. МОПР фондыш 1938 ийыште 47.700 тенге да 1939 ийын 5 тылзе коклаште 31 259 тенге пурен.

ШОНЫМЕМ ШУКТЕМ

Мый 15-ше июньышто Медведево НСШ-ым тунемын пытарышым. Кажне предметым отлично да хорошо дене сдатленам.

Мый 5 „В" классыште пионер вожатыйлан йӧратен пашам ыштышым. Мыйын отряд краснознаменный отряд лие. Тиде пашаште классный руководитель К. Коряков шуко полшен.

Шыжым средний школыш тунемаш пурем. Средний школымат отлично да хорошо отметка дене тунем лектам, общественный пашам ыштен шогаш тӱҥалам. Мыйын мечта сай педагог лияш—тиде мечтам шукташ тыршем.

Сорокина Екатерина.

Йошкар-Ола район.

Йоча-шамыч каныме жапым пеш веселан эртарат. Нуно чодраште, олыкышто тӱрлӧ пеледышым погат, тудын дене гербарийым ыштат. Теве Лехнова Шура ден Визер Люба (Йошкар-Ола 1 номеран школа) гербарийым ышташ тӱрлӧ растенийым погат.

Фото М. Чуршуковын.

Шкенан эльыште

Тунемше-шамыч партийыш пурат

ВКП(б)-ын у уставше почеш партийыш 18 ияш гыч приниматлат. Шукерте огыл Апостоловский райком (Днепропетровск) ВКП(б) членыш кандидатлан средний школын 10-шо классыштыже отлично тунемше 18 ияш комсомолец-шамычым Гончарова ден Крамскийым приниматлен.

ХРОНИКА

СССР Верховный Совет Президиум Семен Захарович Гинзбург йолташым Строительство Калык Комиссарлан назначитлен.

Папанинец-шамычын научный пашашт нерген кинофильм

Папанинец-шамыч 9 тылзе годым ийын кайше ий ӱмбалне пеш кугу научный пашам ыштеныт. Главсевморпутьын ийын коштшо станцийын паша результатше нерген „Покоренный полюс" научно-популярный звуковой фильм каласкала. Тудым сниматаш „Лентехфильмын" студийжылан поручитлыме.

„Динамо" (Воронеж) спортивный обществын ӱдрамаш-стрелок-шамыч кокла гыч победительница А. М. Сеченова йолташ.

Самырык метеоролог-шамыч кружок

Золочев оласе (Харьков область) 1 номеран школышто самырык метеоролог-шамыч кружок уло. Кружокышто шогышо метеоролог-шамыч ийгечым наблюдатлат. Метеорологический бюронунын дечын ийгече нерген сводкым налын шога.

Кугу выигрыш

Шукерте огыл З. гражданин Куйбышевский районный центральный сберегательный кассышкыже 1938 ий заемын 15063 серий 03 номеран 200 тенгеаш облигацийым ончыктен. Тудлан кумышо тиражыште 25 тӱжем тенгеаш выигрыш логалын.

57

Китайысе герой-школьник-шамыч

Хен-Шуй уездыште 300 еган японский отряд „Сы-Цунь-Сюе-Сяо“ школа воктенсе районышко кержалтын. Школысо туныктышо ден тунемше-шамыч нунылан пеҥгыде отпорым пуаш решитленыт. Школышто лачак ик партизан отрядын кодымо шуко винтовка ден гранат-шамыч улмаш.

Японский салтак-шамыч школа дек лишеммек школа воктенсе пӧртым грабитлаш тӱҥалыныт. Тиде жапыште туныктышо да тунемше-шамыч нуным пеш виян лӱйкаленыт. Тунам японец-шамыч школа территорийышке керылтыныт. Туныктышо ден тунемше-шамыч нунын ӱмбак ручной гранатым кышкеныт да японец-шамычлан чакнашышт верештын. Японец-шамычым рукопашный бой дене покташ тӱҥалыныт. Но японский отряд деч полыш вашке толын шуын. Нуно школым кушталге артиллерий дене лӱйкалаш тӱҥалыныт. Лӱйкалмаш лу шагат шуйнен. Иудым туныктышо ден тунемше-шамыч японец-шамыч деч шылын утлен кертыныт.

Тиде кредалмаште 100 японский салтак-шамычын пуштмо да нунын 5 грузовикыштым ручной гранат дене шалатыме.

Снимкыште: Китайский армийын боецше ончыл позицийыште.

Юледӱр НСШ-те тунемше-шамыч (Шернур район) районный художественный самодеятельность олимпиадылан ямдылалтыт.

Самырык натуралист-шамычын кеҥежымсе пашашт

Мемнан партийын XVIII-ше с'ездше элым озанлык шотышто виянгдымаште кугу задачым шынден.

Тиде задача шуктымаште шкенан родиным да мемнан Марийский республикым, тудын поянлыкшым тунеммаш пеш кӱлешан. Вет кызыт марте мемнан республикын поянлыкшым исследоватлымаш паша пеш шагал лийын.

Оячыкшым мемнан республикыште краеведческий пашам виянгдаш кӱлеш. Тиде пашаште кумда массым шупшылде, шкенан природный поянлыкым тунеммаш паша ышталт ок керт. Тыште самырык натуралист-шамычынат полышышт кугу лийшаш.

Юннат-шамычын кеҥеж каникул жапысе пашашт пеш интересный. Самырык археолог ден геолог-шамычлан тиде жап эн сай.

Полезный ископаемый улман верым кычалаш, мланде йымач тӱрлӧ животныйын остаткыштым, кӱ породым кӱнчен луктын, кодшо курымласе илышым тунеммаш—могай интересный да кӱлешан паша.

Самырык археолог, колхозник, служащий ден школьник - шамычын шке районын историйжым тунеммашке кугун полшен кертыт. Тошто черетыя кодшыжым, кӱй товарым, кӱй дене ыштыме стрелам, бронзо дене ыштыме украшенийым, молымат мумекыда вигак мемнан дек музейыш увертарыза.

Тыгай пашам экскурсийыш, походыш коштын ышташ лиеш. Тудым учитель вуйлатыже. Мом ужмыдам, колмыдам, ончымыдам возаш лӱмын дневник лийже.

Самырык натуралист-шамычын пашашт пеш интересный да увлекательный.

Нуно чодрасе кайык шамычым, тӱрлӧ животныйым эскераш тӱҥалыт. Шкенаштын районышто насекомыйым, земноводныйым, пресмыкающий-шамычым поген спиртоватлымаш—пеш интересный паша. Варажым нуно тидым тунемаш тӱҥалыт.

Самырык ботаник - шамычлан тиде жапыште шке районысо тӱрлӧ растенийым поген гербарийым ышташышт кӱлеш. **Г. Модин.**

Республиканский музейын научный сотрудникше.

Йошкар-Ола, Красноармейский урем, 6.

Кумышо Сталинский Пятилеткыште у стройко-шамыч

Совет-шамыч Дворец

Москваште, Кремль воктенсе кугу площадьыште Владимир Ильич Ленинлан кугу памятник—Совет-шамыч Дворец строитлалтеш. Тиде зданий тӱняште эн кугу лийшаш. Кӱкшытшӧ Ленин статуй дене пырля 416 метр. Знаменитый американский Эмпайр Стейт Билдинг небоскреб шпильжые 385 метр кӱкшытан. Парижысе Эйфелев башнян кӱкшытшӧ 300 метр веле.

Ленинын статуйжак 100 метр кӱкшытан лиеш.

Зданийын об'емжо 7 миллион кубический метр. Дворецыште 10 зал лиеш. Нунын кокла гыч Кугу залыш 20 тӱжем утла еҥ, Малый залыш 6 тӱжем еҥ, посна заллашке 15 тӱжем еҥ нере пурат. Механический транспорт—135 эскалатор (ӱлык да кӱшкӧ кошташ) да 200 наре лифт-шамыч кӱчык жапыште этаж гыч этажыш пеш шуко калыкым коштыктен кертыт.

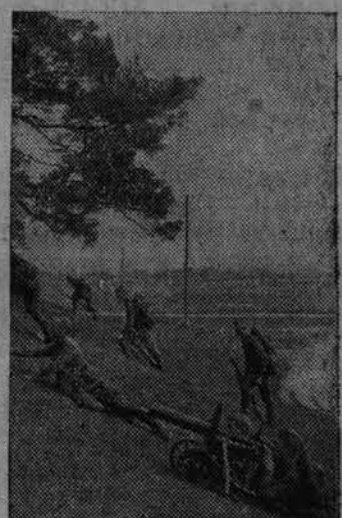
Главный фундамент ямде. Нуно кок кугу колча семын кияш. Диаметрышт 140—160 метр. Фундаментын кӱжгытшӧ 22 метр. Тушко 280 стальной плитам смонтироватлыме.

Тений кеҥежым москвич да Москвашке толшо-шамыч Совет-шамыч Дворецын кӱшкӧ кушкаш тӱҥалмыжым ужаш тӱҥалыт.

Петроградым аралымылан 20 ий темын

16 июньышто эл Петроградым аралымылан 20 ий темме кечым палемден. 1919 ий 16 июньышто великий Сталинын мудрый вуйлатымыже дене красный Питер олам шупшын налаш тӧчышӧ Юденич генералын ош бандыжым шалатыме. Тушман-шамыч самырык Советский республикым шупшын налнешт ыле.

Тиде шучко кечылаште революционный Петроград олам аралымашым руководитлаш, партий шкенжын эн сай эргыже, мудрый полководец да вождь Иосиф Виссарионович Сталин йолташым колтен. Тудын вуйлатыме почеш Юденич генералын ош бандыжым шалатыме.

Московский военный округ Н-ский частьын лагерьыштыже.

Снимкыште: тактический занятий.

ПАРТИЙ ДЕН ПРАВИТЕЛЬСТВЫН КОЛХОЗ-ШАМЫЧ ВЕРЧ ЗАБОТЫШТ

Шукерте огыл ВКП(б) Центральный Комитет ден ССР Союз Калык Комиссар-шамыч Совет „Колхоз-шамычын общественный мландыштым разбазариваний деч аралыме мера-шамыч нерген“ пунчалым луктыныт.

Тиде пунчалым ВКП(б) Центральный Комитетын Пленумжо одобритлен.

1935 ийыште колхозник-шамыч шке с'ездешышт ял. озанлык артельын Уставшым принимателеныт. Тудым колхозный илышын сталинский законжо маныныт.

Колхозный уставын кокымшо пунктыштыжо кажне колхозниклан тудын пӧрт (усадьба) воктен личный пользованийлан (жилой постройка-шамыч йымалныcе мландым шотлыде) $1/4$ гыч $1/2$ гектар марте, а посна районлаште 1 гектар марте мланде ойыралтеш, манын ойлалтеш.

Шуко колхозник-шамыч устав почеш пашам сай ыштат. Идалыклан 200 гыч 600 трудодня марте ыштен налыт.

Но уставым пудыртышо колхозник-шамычат улыт. Нуно личный пользованийлан приусадебный мландым утыж дене налмек, колхозышто лӱмлан гына пашам ыштат, южыжо пашa ыштымым йӧршеш чарнат да шкеныштын личный озанлыкыштым оварташ тӧчат. Тидын годымак нуно колхозный илышын чыла благажe дене пользоватлат.

Нунын доход источникыштлан личный озанлык шотлалтеш. Колхозышто трудовой дисциплиным пеҥгыдемдыме олмеш, лӱмын подрыватлат.

Правительство колхозник-шамычлан шканыштличный мландым кучаш разрешатлен, но тудын размержe общественный озанлыкын виянгмаштыже ынже мешае. Тиде нерген уставыштат возымо, но кунам личный озанлык уставыште ончыктымо деч кугу лиеш гын, тунам колхоз кушмаште тудо мешаяш тӱҥалеш.

Колхозын тӱҥ поянлыкше да вийже—мланде. Тудым государство курымешлан кучаш пуэн.

Партий ден правительство мланде расхищатлымашым допускатлен огыт керт. Садланак вет, ВКП(б) Центральный Комитет ден ССР Союз Калык Комиссар-шамыч Советын пунчалыштыже тыге возымо: колхозын общественный мландыже неприкосновенный да тудын размержым нимогай условийыштат СССР правительствын посна разрешенийже деч посна иземдаш ок лий, а кугемдалтын гына кертеш.

Колхозын общественный мландыжым колхозник-шамычлан личный озанлыкыштын пайдаштлан пӱчкын налаш керек могай тӧчымашат, а тугак приусадебный участок-шамычым ял озанлык артель уставыште ончыктымо размер-шамыч деч утыжым керек могай кугемдымашат, уголовный преступленийла ончалташ тӱҥалыт, а тыгакан-шамыч суд ончык шогалталтыт.

Тений 15 август марте колхозник-шамычын чыла приусадебный мландышт вискалалтшаш. Колхозник-шамычын личный пользованийлан незаконно налме уто мланде колхозын общественный мландышкыже уэш ушалтеш.

Кажне паша ыштен кертше колхозник-шамыч хлопковый районышто идалык мучко 100 трудодень деч шагал огыл, моло районлаште 60—80 трудодень деч шагал огыл ышташ обязан улыт.

Талукышто кӱшнӧ ончыктымо норма-шамыч деч шагал ыштыше трудоспособный колхозник ден колхозница-шамыч колхоз гыч лекшылан да колхозникын праважым йомдарышылан шотлалтшаш улыт.

Колхозный общественный мланде иземдалтын ок керт. А шагал мландан колхозлаште колхозник-шамычым уставной норма-шамыч приусадебный участок-шамыч дене наделятлашлан мландын резервше уже пытен,—садлан лийын тыгай колхозла гыч колхозник-шамычым шуко мландан районлашке (Поволжье, Омский область, Челябинский область, Алтайский край, Казахстан, Дальний Восток да тулеч молат) переселитлымашым кӱлешлан шотлаш. Колхозник шамычын уто ужашыштым шуко мландан районлашке переселитлымаш пашам вуйлаташ СССР СНК пелен Переселенческий Управлений образоватлалтеш.

ВКП(б) Центральный Комитет ден ССР Союз Калык Комиссар-шамыч Советын тиде пунчалышт, партий ден правительствын чыла колхозник-шамычым пеҥгыдеда пояным ышташ чот заботитлымыштым раш ончыкта. Садланак вет миллион дене колхозник-шамыч тиде пунчалым куанен вашлийыныт.

Таир ер воктене

МЕ ПИАЛАН УЛЫНА

Ме, советский йоча-шамыч тӱняште эн пиалан йоча-шамыч улына: мемнан тунемаш да канаш кугу правэна уло.

А капиталистический эллаште, эн чотшым фашистский эллаште, шемерын йочашт тунемын огыт керт, изинек нелэ пашаште лунчыргаш тӱҥалыт, нунылан мемнан семын веселан канашышт ок верешт.

Мемнан дене йӧршын вес семын. Мемнан тунемшашна верч, канышашна верч партий ден правительство да великий Сталин чот тыршат.

Моло-шамыч дене пырля мыят пиалан улам: мый „Таир" лагерьыште канем.

Иванов Павыл.

„Таир" пионерский лагерьыште каныше отличник-шамыч. Шола гыч пурлашке: Яковлев Ваня (Куракинский средний школа, Параньга район), Скулкина Нина (Лоскутовский НСШ, Шернур район), Егорова Лиза (Сотнур средний школа), Ибатуллина Магфура (Параньга средний школа), Старостин Рудольф (Огарский НСШ, Пектубай район).

ПЕРВЫЙ КОСТЕР

15 июньышто лагерьым почмо лӱмеш ме костерым эртарышна. Мемнан костерна чодра покшелне. Тудын йыр ныл радам дене скамейке-шамыч улыт. А скамейке шеҥгелне йырак лышташан, иман пушеҥге-шамыч кушкыт.

Костер ылыжтыме. Мут СССР Верховный Совет депутат Капитолина Михайловна Кельбединалан пуалтеш. Тудо простой йылме дене, но образнын, сылнын СССР Верховный Советын III сесийын пашаже нерген каласкален пуыш. Мый тудым внимательно колыштым.

Беседа деч вара художественный часть тӱҥалге. Шкенан вий дене ме концертым шындышна. Вахрова Валя акробатический да цыганский танецым пеш чаплын исполнитлыш. Стрельников Коля шуточный стих-шамычым каласкалыш. Чылажат пеш келшыш.

Тыгай костерым чӱчкыдын ышташ кӱлеш. Да эше лагерьыште илыше чыла наций гычат: марият, татарат, рушат, молат выступатлышт ыле.

Никслаев Юрий.

СТАЛИНСКИЙ КЕЧЕ ЙЫМАЛНЕ КАНАШ ВЕСЕЛА

„Таирыште" ме веселан канена. Кече мучко яндар южышто коштына. Воздушный да солнечный ванным приниматлена. Кечывал обед деч ончыч ме йӱштылына. Йӱштылмӧ деч вара жап изишак адак яра лиеш. Тиде годым ме клубышто шахмат, шашке, домино, биллиард да моло модыш дене модына. Мый гын, шахмат дене модаш утларак йӧратем, ятыр еҥым сеҥенам.

Варажым мемнан яра жапна чай йӱмӧ деч вара лиеш. Тиде годым ме волейбол дене модына. Футболист-шамычат тренировкым ыштат. А площадкыште эшеат сайырак: тушто лӱнгалтыш, гигантский шаг, молат уло. Тыште утларакшым йоча-шамыч кастене лийыт, тӱрлӧ семын модыт, волейболым перкалат. Мыят волейбол дене модаш пеш йӧратем.

Тидын деч посна мемнан лагерьыштына ятыр кружок шамыч улыт. Мый БГТО, БГСО да хоровой кружоклаште улам. БГТО да БГСО значоклан лагерьыштак нормым сдатлен пытараш шонем. БГТО-лан уже 4 нормым сдатленам.

Тимофеева Маргарита.

Йоча-шамыч патефоным колыштыт. Фото И. Зайцевын.

Биллиард дене модыт. Фото И. Зайцевын.

Весела лагерь

Горнист лагерьым шергылтарен, горным пуалтыш. Тунамак майке да трусик дене йоча-шамыч павильонла гыч куржын лектыч. Зарядка. Икмыняр упражненийым ыштымек, эр туалет, варажым линейка—флагым кӧлтымаш. Тыге „Таир"-ыште лагерный кече тӱҥалеш.

„Таир"—Йошкар-Ола деч юго-западыштыла, чодра покшелнысе кугу ер воктене. Тиде верым шагал огыл йоча-шамыч шинчат, тушто нуно каненыт. Кызытат тиде кугу ер воктене 184 пионер-отличник-шамыч канат. Нунылан канаш весела: ик шот дене—испытанийым чаплын сдатлыме, вес шот дене—тыште мо кӱлеш чыла уло. Сайын канаш—теве мо нунын кызыт тӱҥ задача.

Лагерь шолаш тӱҥалын. Йоча шамыч эр кочышым ыштен, тӱрлӧ вере шаланат. Николаев Юрик йолташыже-шамычым пуш дене каяш кычалын тыш-туш куршталеш. Вот теве изи, но тале шахматистка Тимофеева Маргарита шахматный доскам нумалышт коштеш.

Таир ер лӱнгалте, вӱд оҥ шарлен кайыш, тунамак гармонь йӱк шергылте. Тиде—пуш островыш тарванен кая, тушто 10—12 пионер-шамыч шинчат. Нунын почеш эше 3—4 пуш тарванышт. Пуш чылалан ситен огыл, мом ышташ? Но садак скучно огыл: клубыштат йоча-шамыч ятырын улыт. А площадкыштыже!

Беговой корно мучко йоча-шамыч курштальт. Тиде физкультурный кружок вуйлатыше Яков Леонтьевич БГТО значоклан нормым сдатлыкта.

12 шагат шумеке йоча-шамыч купальныш каят. Тушто могырым кялитлат, вара йӱштылыт. Пел час Таир ер ок шыплане. Варажым обед, мертвый час. Мертвый час деч вара кружок-шамыч пашам ышташ тӱҥалыт.

БГСО кружок кече еда пашам ышта. Тиде кружокышто 40 йоча-шамыч нормо сдатлаш ямдылалтыт.

Физкультурный, ПВХО да стрелковый кружоклаште 184 йоча гыч 160 жо участвоватлат.

Индеш шагатат пелыште кас линейка—флагым волтымаш. Лагерный кече пытен. Ындыже йоча-шамыч тамле омо дене малаш возыт. Лагерь шыплана, лачак чодраште кайык-шамычын мурышт шергылтеш, да вожатый-шамычын погынен, эркын кутырмышт шокта.

Йыван Федотов.

Походыш каена

Вашке ме, туристский кружок член-шамыч, Волга эҥерыш туристский походыш каена. Походыш кайыше-шамыч кок группылан шелалтына: ик группыжо природный поянлыкым тунемаш тӱҥалеш, вес группыжо — растительностьым. Кажне группышто 15 еҥ лиеш.

Волга деке миен шумек, моторный пуш дене коштaш тӱҥалына. Туштак отрядной сборым эртарена.

Коротков Петя.

Футбольный матч

Мемнан лагерьыште кок футбольный команда уло. 15 июньышто ме йолташла вашлийын модна. Вий мемнан командын кугырак ыле. Садлан тиде вашлиймашыште ме 2:0 счет дене сеҥышна. Эше мемнан ончылно задача шога: Звениговский районный пионерский лагерьышке каймеке, тусо футбольный команда дечын модын налаш.

Сундуков Володя.
1-й футбольный командын капитанже.

Кӧ кӧм? Фото И. Зайцевын.

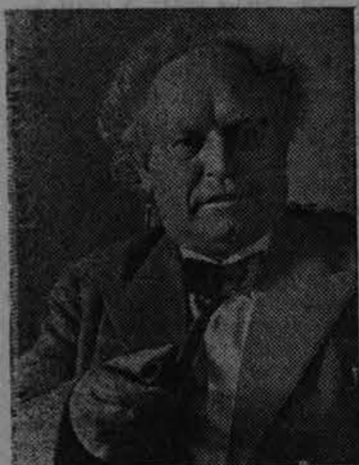
Лӱнгалтымаште. Фото И. Зайцевын.

58

МАРТИН АНДЕРСЕН НЕКСЕ

Палыме писатель, мемнан элын другшо Мартин Андерсен Нексен шочмыжлан 26 июньышто шымлу ий темеш.

Мартин Андерсен Нексе—датчанин. Тудо Данийын столицыже—Копенгаген олаш, пашазе-молотобоецын ешыштыже шочын. Ешыште латик йоча улмаш. Ачаже налме пашадар оксаже деве ешыштым теммеш пукшен кертын огыл. Мартин иидеш иямак ешыжлан кӱ каткалымаште пашам ышташ полшаш тӱҥалеш.

МАРТИН АНДЕРСЕН НЕКСЕ.

Нелэ паша тунемаш кошташ жапым коден огыл. ;Каменотес ремеслом коден сапожник дек колышкалшылан пурымекыжат, Мартин тунемын кертын огыл. Кодо ияш лиймекыже гына Мартин тунемаш тӱҥалын. Тунам тудо каменщикын подручныйжылан шоген. Телым каменщик-шамыч пашам ыштен огытылат, тудо школыш коштын кертын. Школым пытармек, Мартин народный учитель лияшлан экзаменым сдатла. „Йӱдым,—шарнен ойла тудо,— кечывалым преподаватлымем тунемынам. Мый шкемым книга ден йоча-шамыч коклаште пеш пиаланлан чувствоватленам".

Нексе газетыш икмыняр изи статья-шамычым возгалаш тӱҥалеш. Испанийыш да Италийыш коштын толмекше тудын первый ойлымашышт лектыныт.

Пашазе классын кучедалмыжым сӱретлыше, шкенжын чапле „Пелле—завоеватель" романжым Мартин Андерсен Нексе латкуд ий возен.

Мартин Андерсен Нексе Советский Союзын зарубежный-шамыч кокла гыч ик первый другшо. 1922 ийыште СССР-ыш толын каймеке, Нексе „Навстречу молодому дню" книгам возен.

Тиде книгаште автор самырык Советский республикым шкенжын шокшын йӧратымыжым да тудын велыш улмыжым ончыктен. 1931 ден 1933 ийлаште СССР-ыште лиймыже деч вара „Два мира" книгам возен. Тыште тудо тошто ден у мирын ваштареш улмыштым пӱсын ончыктен.

Нине книга-шамыч граница вес велыште СССР-ын другшо-шамычым шукемден. Нувын лекмекышт буржуазий тудым травитлаш тӱҥалеш. Травитлымылан тудо „Руки прочь!" брошюра дене ответым возен да СССР-ын тушманышт-шамычлан отпорым пуэн.

Мартин Андерсен Нексен книгаштым советский йоча-шамыч шукыжо палат. Шукыжо шкенжын йоча годсо илышыжым каласкалыше „Под открытым небом" книгаже чот лудалтеш. Адак „Малыш" лӱман вес книгажат йоча-шамычлан интересный.

Руш йылмышке тудын кугу произведенийже велэ огыл, лу дене пеш сылне ойлымаш-шамычат кусарыме улыт. Эн чотшым мемнан дене да граница вес велыштат „Пассажиры пустых мест" лӱман ойлымаш-шамыч сборникшым палат. Тиде книгаште Нексе миллион дене калыкым йорлыш да шужымашыш нангайше капитализм нерген кугу ненависть дене воза.

Нексен творчествын ик ойыртемже—тиде природым йӧратымаш. Тиде чувствым тудо шкенжым лудшо-шамыч декат пуэн мошта.

Тудын „Под открытым небом", „Малыш", „Дети будущего" книга-шамычын шуко чудесный страницылаштыже северный природа нерген возымо.

Мартин Андерсен Нексен книгашт кугу интерес дене лудалтеш.

А. Рагозин.

ЙОЧА ПАЙРЕМ

18-ше июньышто Йошкар-Оласе йоча вӱд станцийыште кокымшо ганалан пайрем. Таче тыште тунемме ий пытыме лӱмеш пиалан йоча-шамычын пайремышт. Эр гычак йоча-шамыч тышке погынат.

Лу шагат деч ончычрак тунемше-шамыч коловна дене станцийыш погынаш тӱҥальыч. Йыр-ваш родивым йӧратыме куро шергылтеш. Духовой оркестр весела мурым шокта. Коловна ӱмбалне йӧратыме Сталин йолташын, ВКП(б) ЦК Политбюро член-шамычын портретышт.

Митингым гороно вуйлатышын заместительже Зуева Т. йолташ почо. Саламлыме мут дене партий горком лӱм дене Строкина, ВЛКСМ горком лӱм деве пионерский отдел вуйлатыше Згурская йолташ-шамыч выступатленыт.

Нувын почеш отличник-шамыч вашмут дене выступатленыт.

Пытартышлан, похвальный грамотым налше-шамычым чылаже 1.500 теҥгеаш тӱрлӧ премий дене премироватленыт.

Йоча-шамыч яндар южышто веселан канат. Сӱретыште: Йоча-шамыч (Йошкар Ола) Какшан энгерыште колым кучат.

Фото С. Чуршуковын.

ЗОНТИК

Зонтикым шукертак шонен лукмо да тудым алагунам пеш ожнак кучылташ тӱҥалыныт. Ончычак тудо Востокышто лектын. Тудым древний египтянин, римлян, грек-шамыч кучаш тӱҥалыныт. Шокшо эллаште зонтик кече деч нуным арален.

Йорло-шамычын зонтикышт шулдакан ткань дене да шӱкшын ыштыме лийыныт. Поян-шамычын сӧрал да шергакан зонтикым южгынамже пеш йӧндымым ыштеныт. Поян-шамычлан сӧрал зонтик велэ сайын чучын. Мутлан, Китайыште мандарин-шамычын зонтикышт ныл тояш пыжыктыман улмаш.

Тиде украшенийым художник-шамыч ош тӱсан тканеш ыштылыныт. Тыгай ткань чапле, да адакшым кече йолым чот отражатла.

Шуко ий эртен. XVIII курымын мучаште Европыштат зонтик лектын. Тыште климат йӧршеш весе, чӱчкыдын йӱр лиеден. Зонтикым йӱран ийгече годым кучылташ тӱҥалыныт. Тыгай йӱр деч аралыше зонтикым первояк Францийыште ышташ тӱҥалыныт.

Йӱрым вошт ынже колто манын тудым ваштал-таш кӱлеш лийын. Тӱрлӧ чия дене чиялтыман ош материй деве ыштыме зонтик ынде йӧрдымыш лектын. Тугай чия йӱр дене мушкылт кая, а материйже—амырга. Плоский зонтикат келшен огыл. Тудым пӧрт вуй семын, вӱдым ӱмбачше йоктарышым ышташ кӱлын. Тугак ыштеныт.

Ончыч зонтикым клеенка але шыштан тафта дене шупшын шывдат улмаш.

Варажым клеенкым, коваштым, шыштандыме тафтым вичкыж материй ваштал-тен да спицым китын ӧршыжӧ гыч ышташ тӱҥалыныт. Эркын зонтик кызытсе гайыш савырнен.

Н. Игнатов.

Чыла нерген кӱчыкын

Ик английский археолог мландым кӱнчымыжӧ годым 3.300 ий ончыч колышо египетский фараон (кугыжа) Тут-Анк-Амонан колодка шинчыме верыште пурсан нӧшмыжым муын.

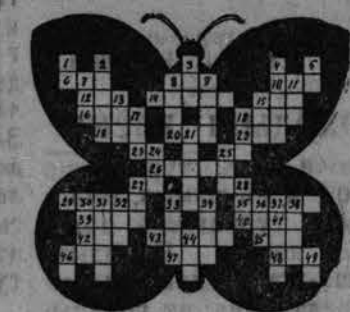
Археолог тиде нӧшмым садовниклан пуэн. Садовник тиде нӧшмӧ гыч пурсам куштен.

Кроссворд

Вертикальысе мут-шамыч:

1. Италийысе энгер. 2. Почта арвер. 3. Илыше, растений-шамычым посна тӱшкалан шелмаш. 4. Литературный произведенийын видше. 5. Больницыште, аптекыште лиеш. 7. Европысо энгер. 8. Йолеш чийыме. 9. Хищный янлык. 10. Пеледыш. 11. Ургышо арвер. 13. Родитель. 15. Мелкокалиберный винтовкын маркыже. 17 Волейбольный термин. 18. Чумырген мурымаш. 21. Сурт кайык. 24. Междометий. 25. Тропический энгер. 27. Имне виктарыме кандра. 28. Жап палдарыше. 30. Английыште крестьянский восстанийым вуйлатыше. 31. Шотландец-шамыч кокла гыч лекше английский писатель. 32. Пароходысо повар. 33. Шахматный фигура. 34. Ӱдыр лӱм. 36. Шахматный термин. 37. Средиземный теҥызысе остров. 38. Швейцарийысе энгер, Рейнын притокшо. 41. Нелытым висыме ӱзгар. 44. Ешыште кугурак рвезе. 46. Шке шонымым пытарен каласымаш. 49. Ӧрын йодмаш.

Горизонтальысе мут-шамыч:

6. Мoктен возымо почела мут. 8. Млекопитающий животный. 10. Европысо ик кугыжанышын столицыже. 12. Волган притокшо. 14. Шокшо элласе млекопитающий животный. 15. Пӧръеҥ лӱм(американский). 16. Ленинградский областьысе энгер. 18. Испанский революционерын лӱмжӧ. 19. Иктаж-мом сайым ыштымылан каласымаш. 20. Англичанин ден американец-шамычын мланде висыме шотышт. 22. Суртышто эн кугу еҥ. 23. Шӱвыл лекме вер. 25. Дикий (марла). 26. Кугу художественный произведений. 29. Германийыште католический черке ваштареш кайше еҥ. Тудым йӱлалтен пуштыныт. 33. Йӱкын вичкыж але кӱжгӧ улмашыже. 35. Терыс гыч лекше пуш. 39. Салтак-шамычын фронтышто кийыме верышт. 40. Кеҥеж паша ӱзгар. 42. Электрон-шамычын движенийышт. 43. Король эрге. 45. Лӱйкалыме вер. 47. Изи айдеме. 48. Вислан притокшо.

Токмурзин Володя
Татарский АССР,
Буймо средний школа.

Кеҥеж шуын. Шуко тӱжем дене пионер ден школьник-шамыч каникул жаплан лагерьыш, каныме пӧртыш, дачыш, яллаш каят. Йоча-шамыч теҥызыште, энгерлаште, ерлаште—кушто вӱд йымак каяш, ийын кошташ лиеш, кушто вӱд уло—чыла вере йӱштылыт.

Кече ден вӱд организмым сайын пеҥгыдемдат. Тидлан нунын дене использоватлен моштыман.

Шуко йоча-шамыч, чотырак калитлалташлан шуко жап кечыште могырыштым кӱктен кият. Тиде вредым велэ конда. Кечаныште шуко жап кийме дене могыр когарга, температура кӱза. Айдемын аппетитше, омыжо пыта, канггештеш, южгынамже шӱм чер денат черлана.

Кече ден вӱд тендан тазалыкдам ынышт пытаре, а пеҥгыдемдышт манын шкендым кузе кучыман?

Йоча-шамыч иктаж-гуш канаш толытат первый кечыштак ик трусик дене гына кечаныште кугу жап курштальт да могырыштым когартат. Первый кечылаште тувыр дене кошташ кӱлеш, а варажым ик трусик денат курштальш лиеш. Солнечный ванным пеш эскерен использоватлаш кӱлеш. Тыгай правило-шамычым соблюдатлыман:

1) вочко мландыште кияш огыл; 2) вуй ден шинчам ош шовыч але полотенце дене петыраш; 3) калитлалтме годым малаш да лудаш ок кӱл; 4) шужымо годым але кочмо деч вара вигак солнечный ванным приниматлыман огыл; 5) первый кечыште 3—5 минут деч шуко огыл кечыште кийман; 6) вӱдышкӧ кайме деч ончыч солнечный ванна деч вара икмыняр жап ӱмылыштӧ лияш кӱлеш.

Вӱдыштӧ ончычак коквыл минут, вара семын лу минут деч шуко лийман огыл. Йӱштыл лекмек, угыч калитлалташ возаш огыл, мӧҥгӧ каяш кӱлеш.

Леве вӱд деве обтиратлымаш (йыгымаш) могырым пеҥгыдемдаш чот полша. Йӱштӧ, кылмаш тӱҥалше вӱд деве обтиратлаш ок йӧрӧ, организмылан вредне.

Обтиратлаш тыге кӱлеш: вӱд дене ончычак ик кидым вӧрташ да кукшо полотенце дене чот йыгыман, варажым тидын семынак вес кидым, тупым, оҥым, йолым йыгыман. Душым приниматлымаш пеш пайдале. Но адакат йӱштӧ вӱдым огыл, тудо нервный системылан чот влиятла. Вӱдшат ӱмбак пеш виян ынже його. Тыгай душ

физкультурный упражнений, прогулко, солнечный ванна деч вара полезный.

Кечылан кок гана деч шуко йӱштылаш ок кӱл.

Телым черле кийше йоча-шамычлан кызыт врач дек каяш кӱлеш. Тыланда калитлалташ да йӱштылаш лийме нерген врач каласа. Малярий дене черланышылан да вуй корштен коштшылан солнечный ванным приниматлаш огеш лий.

Врач Ханевский.

„Пионерская Правда" гыч.

Врид. отв. редактора— *П. А. КЛЮКИН.*

Уполн. Маргламита № А—545. Йошкар-Ола, Маргосиздатын типографийже.